

190. Hernádvécse, Nagy-rét

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, Szk?, Ge?

2004. május 3. és augusztus 11. között a 3. sz. főút Garadna–Hernádszurdok közötti szakaszának útrehabilitációja kapcsán megelőző feltárást végeztünk a határ részben. Három régészeti lelőhelyen mintegy 2 ha területet, összesen 594 régészeti jelenséget tártunk fel.

A 3. számú lelőhelyen egy kora vaskori (szkíta?) és egy kora népvándorlás kori (germán?) település maradványait találtuk. Az objektumok többsége oszlopok helyét jelző cölöplyuk volt. Emellett két földbe mélyített ház, néhány hulladékgödör, valamint egy kemencemaradvány, egy égetőgödör és egy növényevő állat csontvázat tartalmazó objektum került felszínre. Az őskori lakosok kultuszéletével hozhatók kapcsolatba a kisméretű agyag állatszobrok, valamint egy kőből készült függő. A lelőhely északi végén több, nagy mennyiségű régészeti leletet tartalmazó iszapos, kavicsos földfolyást találtunk, melyek valószínűleg a lelőhelytől nyugatra elterülő domb magasabb részeiről mosódtak le. A leletek között jelentős két bronzból készült szkíta nyílhegy és több emberi csontmaradvány, melyek egy magasabban elterülő szkíta kori temető léte utalhatnak.

A 2. számú lelőhelyen egy intenzíven lakott késő bronzkori település és egy időben kicsit későbbi, de úgyszintén késő bronzkori urnatemető részlete került elő – mindkettő RBD-HA1 korú. Az urnatemető 17 sírját találtuk meg a feltárási terület keleti szélén, ami arra utal, hogy ezen a helyen az épülő úttól keletre egy nagyobb késő bronzkori urnatemető húzódik. A sírok meglehetősen változatosak voltak, és a jelenlegi földfelszínhez igen közel kerültek elő. Sírgödört, vagy sírfoltot egyetlen esetben sem tudtunk megfigyelni, az edények a kevert feltöltésrétegben kerültek elő. Kilenc temetkezést szinte teljesen elpusztított az idő (erózió, szántás), 8 sír maradt épebb állapotban. A legjelentősebb a Gáva-kultúra tipikus nagyméretű urnáját tartalmazó S 400 temetkezés. Az S 446 urnasír egyik kisméretű bögréjében több bronztárgyat is találtunk – „szemüvegszpirál” darabját, két félhold alakú, tömör csüngőt, bronzhuzalból készült csövecskék maradványait –, a többi temetkezésből azonban nem kerültek elő fémtárgyak.

A késő bronzkori településből nagyszámú hulladékgödört, egy kutat, házak és kemencék gödrökbe töltött paticsomladékát, illetve az egykori járósinten és a gödrökben maradt több háztartási edényt említhetünk. Az egykori járósinten találtunk „in situ” egy nagyméretűben megrongálódott házomladékot és egy tűzhely platniját. A tűzhelyet a későbbiekben egy lótemetkezéssel bolygatták meg, melynek kora azonban mellékletek hiányában nem állapítható meg. A leletek között az edényeken, edénytöredékeken, valamint a nagyszámú állatcsonton kívül pattintott és csiszolt kőeszközök, őrlőkövek, illetve egyéb szerszámkövek említhetők. Meglehetősen magas az előkerült bronztárgyak száma is. Elsősorban bronz díszítűket és ruhadíszeket találtunk, de előkerültek árák, árvésők és egy kisebb méretű bronzfűrész is.

Az 1. számú lelőhelyen két különböző korszak maradványait tártuk fel. A kora népvándorlás korból származó germán (?) faluból néhány hulladékgödör és egy földbe mélyített, négyszögletes alaprajzú, ÉNy-i sarkában kőkemencés ház került elő. A ház betöltésében több elszenesedett gerendamaradványt bontottunk ki, a kövekből rakott, égett platnijú kemence pedig szinte teljesen megmaradt. A ház földjéből előkerült egy ép malomkő, a padlóján pedig egy hullámvonaldíszes, szürke színű, korongolt technikával készült fazék.

A másik időszak a késő bronzkor, melyből egy jelentős, valószínűleg a 2. lelőhely késő bronzkori településéhez, vagy temetőjéhez köthető objektum, egy kör alakú „áldozati gödör” került elő. Az objektumban hat emberi vázat találtunk. Az elhunytak többségét zsugorított testhelyzetben temették el, kettejüknél a fül tájékán több bronzkarikából álló fülbevaló-, vagy hajdíszegyüttest találtunk.

CSENGERI PIROSKA

191. Héhalom, Dengelegi-oldal

(Nógrád megye) U, Sza

2004 februárjában ivóvíz-beruházást megelőzően végeztünk terepbejárásokat. Héhalom község Ny-i határában, a Mária-völgyi-patak és a Bér-patak között található alacsony dombhát DK-i részén található az egyik lelőhely, a két patak összefolyásának közelében. Itt egy kb. 100×100 m-es területről gyűjtöttünk a DVK-hoz tartozó cserepeket és egy kovaszilánkot. Az 1. sz. lelőhelytől kb. 500 m-re É-ra, ugyanazon dombhát ÉK-i részén, a Bér-patak által leírt kanyartól délre, egy kb. 500×200 m-es körzetben gyűjtöttünk DVK-hoz tartozó, illetve szarmata cserepeket. Előkerült még egy obszidiánszilánk is.

BÁCSMEGI GÁBOR

192. Héreg, Fekete Gyémánt lakópark

(Komárom-Esztergom megye) B, Á

A lakópark területén az ott meginduló építkezések előtt 2004-ben több Árpád-kori edénytöredéket gyűjtöttünk. Az ásatás folyamán hat darab 20×1,5 méteres, valamint egy 10×1,5 méteres kutatóárkot jelöltünk ki. Ezekben objektumot nem találtunk, csupán szórványos kora bronzkori (Makó kultúrához köthető) edénytöredékeket, valamint Árpád-kori (12–13. századi) perem- és oldaltöredékeket. Az általunk kutatott területen nagyon magas volt a talajvíz szintje, ezért itt a későbbiek során sem várható jelentősebb objektum előkerülése.

LÁSZLÓ JÁNOS

193. Hollád határa

(Somogy megye) R?, B?, Kö

A község településrendezési tervéhez kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány számára régészeti terepmunkát végeztünk 2004. szeptember 28-án.

Kis-mező: Frissen vetett területen nagy kiterjedésű régészeti lelőhelyet fedeztünk fel, amely nem terjed ki a tábla ÉK-i sarkára (kb. 200×250 m). A felszínen szórványosan gyűjtöttünk kerámiatöredékeket, amelyek nagyrészt a balatonszentgyörgyi bekötőút mentén mintegy 50×150 m hosszan sűrűsödtek kb. a tábla középső harmadában (a DNy-ÉK-i irányú távvezeték-től É-ra).

A tábla DK-i sarkában, szélén újabb leletkoncentrációt (kerámiatöredékek, kovamagkő) figyeltünk meg, amelyet külön gyűjtöttünk. A leletek őskori (feltehetően rézkori, bronzkori) és középkori (13–15. század) településre utalnak. Az őskori leletek a tábla déli részében voltak túlsúlyban. A középkori anyag a tábla középső sávjában, a Ny felé kissé emelkedő részen fordult elő inkább, bár szórtan az egész kiterjedési területen is. A lelőhely a Cser-pataktól É-ra 150–250 m-re húzódik. A 7. sz. főút és a patak közötti, még Hollád külterületéhez tartozó parcella a lábön álló kukorica miatt nem volt járható, de a lelőhely errefelé, azaz déli irányba is tovább húzódhat. Ny-on, már Tikos külterületén, 800 m-re húzódik a Pörös-árok, amely a lelőhely további kiterjedését támasztja alá.

A község többi, a településrendezési tervben érintett külterülete kukorica, tarló vagy legelő miatt nem volt járható. A leletek a kaposvári múzeumba kerültek.

SOMOGYI KRISZTINA

194. Hollókő, Faluhely-rét

(Nógrád megye) Kö

2004. augusztus 2.–12. között szennyvízberuházást megelőző feltárást végeztünk Hollókő határában, a Hollókői-patak partján. A középkori lelőhely a patak két oldalán jelentkezett. A pataktól délre eső Faluhely-rét elnevezésű területen 3 szelvényt nyitottunk, közülük egyben találtunk értékelhető eredményt: egy középkori eredetű árok részletét. A lelőhely É-i része egy a patakpartot kísérő hosszán elnyúló dombon található, ahol a nyomvonalon (4 m-re párhuzamosan a patakparttal) 10 próbaszelvényt (2×1 m) nyitottunk. Ezek feltárása során kiderült, hogy a terepbejárás alkalmával a nyomvonalon megtalált leletek – közvetlen a patak partján – nem a lelőhely szélét jelzik, hanem csupán a domboldalról lemosott és leszántott régészeti leletanyag. A szántott réteg alatt megtaláltuk az altalajt, melyben objektumokat nem tudtunk megfigyelni. A 20–30 cm vastag szántott rétegből objektumhoz nem köthető középkori kerámia és állatsont került elő.

GUBA SZILVIA

195. Hollókő, Pusztaverem-domb

(Nógrád megye) Kö

A szemle során sikerült azonosítanunk a Gádor Judit által 1968-ban feltárt középkori templom helyét. A területen, a templom tövében döngutat működtettek, a

talaj szennyezettsége miatt a lelőhely egyelőre nem kutatható.

Munkatárs: Majcher Tamás.

GUBA SZILVIA

196. Hosszúhetény, 0121/4 hrsz.

(Baranya megye) Kk

A terület a településtől DNy-ra, a Mál-tetőtől délre húzódó É-D irányú dombvonulat keleti része. A dűlő nyugati és északi határa a települést a 6. sz. főúttal összekötő út, keleti határa az Ormánd-dűlőbe vezető földút, délen a Kis-Mező-dűlőtől elválasztó meredek lejtő.

2004. április 16-án kb. 400×200 m kiterjedésű területen végeztem régészeti terepbejárást. A 270–260 m Bf magasságú É-D irányú dombvonulat északi és déli részén kis magaslat, ezeken kisebb-nagyobb kopott, törött kövek természetes előfordulását figyeltem meg, a magaslatokon köves talaj jelent meg. A terület ÉK-i részén, az út közelében néhány apró, kopott (késő) középkori cserép szórvány előfordulása jelezte a középkori Ormánd település közelségét.

NAGY ERZSÉBET

197. Iklad, Iskola tér 7/a

(Pest megye) A

2004. június 7-én bejelentést kapott az aszódi múzeum, hogy a fenti telken házbővítés során csontvázat találtak. Még aznap a helyszínen a következőket tapasztaltam. A szóban forgó telek (hrsz.: 448/2) egy most kialakulóban lévő utcának a déli oldalán helyezkedik el, a Galga bal partján húzódó, nagyjából DK-ÉNy-i irányú magaspartján, annak déli oldalán a községi temető alatt és az általános iskola felett. A tulajdonos a csaknem É-D-i irányú telek DNy-i sarkában álló faháza bővítéséhez egy 50–60 m mély gödröt ásott, s ennek során akadt a vázra, amelyet nagy részben ki is bontott. Ugyanekkor – elmondása szerint – talált a jobb medencelapát alatt egy sor késő avar, öntött, zöldpatinás bronz (vagy ezüst) övveret: egy propeller alakút, 2 lekerekített végű, téglalap alakú, áttört szíjvéget (stilizált állatalakkal?), két akantusz levél alakút. A váz csak lábszárközépig látszott, ezért rá kellett bontani. Ezt a végső kibontását már magam végeztem, de ennek ellenére nem éreztem sehol a sírgödör betöltésének elszíneződését, amely talán azért nem látszódott meg, mivel azonos színű volt a sárga agyagos altalajjal. A váz rabolatlan, de sok helyen gyökerek és rágcsálók bolygatták meg. Hátán, egyenesen feküdt, lába térdben kissé meghajlott. Bal keze nyújtva feküdt a törzs mellett, a jobb kitartva helyezkedett el és könyöktől hiányzott. Tájolás ÉNy-DK: 290–110°, mélysége: 50–65 cm a mai felszíntől. Felnőtt férfi, a csontok megtartása jó. A bontás során valószínűleg másodlagos helyzetben a jobb térdnél előkerült egy félköríves, áttört, bronz szíjvég(?), valamint a váz felszedése után egy állatjárásban egy további akantusz levél alakút találtunk. A